

دایکم لیتی پرسیم:
ئهحمدهد خۆ تۆ ههر سی و پینج سال دهبی
ئهو ریشهت بۆ سپی کردوو؟
پیم گوت:
دایه!
ئهو بی شهرفانه
ریشی پیاویش سپی دهکن!
(ئهحمدهد کایا - کۆنسترتی ئهستهنبول)

ئهحمدهد کایا (گۆرانیبیژ، موزیکژهن) سالی ۱۹۵۷ له شاری مهلاتیای باکووری کوردستان له دایک بووه. باوکی کریکاری کارگهی رستن و چنن بووه. دواتر بنهماله کایا به تهمای ژیانیکی ئاسووده تر روو دهکهنه شاری ئهستهنبول و له گهرهکی ههژارنشینی کوجا مستهفا پاشا نیشهتهجی دهبن. کایا له تهمهنی ۱۵ سالییدا له ژیر کاربگهری بارودۆخی سیاسی ئهوسای تورکیا که چند کوودهتای بهسهردا هاتیوو، شیعه سهرهتاییهکانی خۆی دهنووسیت و هاوکات خهبریکی فیر بوونی باغلهمه دهبیته. دواتر چند پیشهیهکی تری وهک شوفیتری و فرۆشیاری تاقی دهکاتهوه.

سالی ۱۹۸۵ به تهمای بلاوکردنهوهی ئهلبومیک روو دهکاته شهقامی ئۆن کاپی که گهرهکیکی هونهرییه له ئهستهنبول، چونکه شیوهی موسیقای له چوارچێوهی هیج کام له شیوازه باوهکانی ئهوکاتدا ناگونجیت، کهس پشتگیری لێ ناکات و وهخۆی ناگریت. له ئاکامدا به یارمهتی چند ههفالیککی ئهلبوومی یهکهمی خۆی به ناوونیشانی "مهگری بچکۆله" دا بلاودهکاتهوه. ئهوه ئهلبوممه له چاوترووکانیکیدا له لایهن حکومهتهوه

زریکهیهک له بی دهنگیدا

«ئامازهیهک بۆ ژیان و بهرهمهکانی ئهحمدهد کایا»

کامران جهوههری
(بوکان)

به‌نام‌یه هېرشى ده‌که‌نه سهر و کایا به یارمه‌تی پۆلیس رزگاری ده‌بێ. دادگای ئەمنی تورکیا (D.G.M) له ۳۰ نیسانی هه‌مان سالدا کۆبوونه‌وه‌یه‌کی بۆ تاوانی ئەحمەد کایا له ژێر ناوی "خیانەت به ولات" ساز کرد. به‌ر له‌وه رۆژنامه‌ی حورپه‌ت و تاریکی به ناوی "ئه‌وه عادلانه نه‌بوو هاو‌پۆیم" بلا‌وکرده‌وه و له‌ویدا ئەحمەد کایای به خیانەت به ولات تاوانبار کرد. له وتاره‌که‌یدا وێنه‌یه‌کی کایا له کاتی کۆنسیرتیکی ۱۹۹۳ی ئەلماندا له‌به‌رده‌م نه‌خشه‌ی کوردستان چاپ کرابوو. له هه‌موو لاوه ده‌نگی تاوانباری کایا به‌رز ده‌بیته‌وه. ئەحمەد کایا له دادگایه‌که‌دا که راسته‌وخۆ له چهند که‌نالی تورکیاوه بلا‌وده‌بووه‌وه، به‌رگرینه‌مه‌یه‌کی دوورودرێژی پیشکه‌ش کرد. کایا ئەم جارهبان گۆرانی نه‌چری، به‌لام وشه‌کانی به‌رگرینه‌مه‌یه‌ی له شه‌پۆلانی ئوقیانووس ده‌که‌ن که جارجار هێمن و جارجار سهر له تاشه‌به‌رده‌کان ده‌سوون. میلۆنان هۆگر و هه‌والنیر و بینهر چاو ده‌بپه‌نه شاشه و گوێ بۆ وته‌کانی کایا شل ده‌که‌ن. ئەمه به‌شیکه له وته‌کانی ئەحمەد کایا: "من له‌سه‌ر هه‌لدێرتیک وێستاوم! مرۆفیک که بۆ گه‌له‌که‌ی شه‌ر ده‌کات. ئەم به‌رگرینه‌مه‌یه‌متان له‌بیر بێت... له سالی ۱۹۵۸ه‌وه گۆرانیبێرتیکی پرۆفیشنال بووم. ژنم هیناوه و دوو کچی ۱۷ و ۱۲ سالانه‌م هه‌یه. سه‌دان گۆرانیم چپوه و شیعرم بۆ تاقمیکی زۆر له گۆرانیبێرتان داناه. حه‌فده ئەلبوومم بلا‌وکردۆته‌وه که میلۆنانیان لێ فرۆشراوه. زۆر کۆنسیرتانم له سه‌رتانسه‌ری جیهاندا سازکردوه و زۆر چه‌لان وه‌ک گۆرانیبێرتی سالی له لایه‌ن ده‌زگا جو‌راوجۆره‌که‌نه‌وه ده‌سنیشان کراوم... چل و دوو سالم ته‌مه‌نه و خه‌لکی تورکیام. به تورکی بیرم کردۆته‌وه و به تورکی نووسیموه و به تورکی گۆرانیم گوتوه. من مۆسیقاژهنم و شارۆمه‌ندیکی جیهانیم که خۆی به گرتدراوی هېچ به‌شیکي جوگرافی دانانیت و هه‌ستی هه‌موو مرۆفه‌کان به به‌رده‌نگ وه‌رده‌گریت، نه‌ک کۆمه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کی تایبه‌ت. دل‌م هینده‌فره‌وانه جیگای هه‌موو چاکه‌کانی سه‌رجه‌م زمان و فره‌ه‌نگ و پروا و هه‌موو گۆرانیبه‌یه‌کانی جیهانی ده‌بیته‌وه... تاوانیکیان داوه‌ته پالم که ژیا‌می شیواندوه‌وه. بوختانی خیانه‌ت. منیان وه‌ک مرۆبه‌کی شه‌ره‌له‌ایستین، غولامیکی ئالقه‌به‌گوێ و بێ ته‌ده‌ب و بێ ناوه‌ز ناودیر کردوه‌وه. ئەو سیفه‌تانه له لایه‌ن

کۆمه‌لانیکی ناسراوه‌وه دراونه‌ته پالم. بیرکردنه‌وه و قسه‌ی مرۆفیک - که بنه‌مای هه‌موو ئەو بوختانانه‌یه - له هېچ ولاتیکی پیشکه‌وتوو و خاوه‌ن یاسا وه‌ک تاوان نایه‌ته ئەژمار. ... من له ئەلبوومه نوێیه‌که‌مدا گۆرانیبه‌یه‌کی کوردیم گوتوه، ته‌نیا به‌وه هۆبه ساکاره که مرۆفیکي کوردم. کلیپیکیشم لێ سازکردوه. له‌سه‌ر ئەو بروایه‌م که‌سانیک هه‌ن له نیوماندای که زاتی بلا‌وکردنه‌وه‌ی ئەو به‌ره‌مه‌یان له که‌ناله‌کانیانه‌وه هه‌بیت، ئەگه‌ر وا نه‌که‌ن ده‌بێ له کورد بوون و مرۆف بوونیان گومان بکه‌ین. من له‌و سالانه‌دا به بیسته‌نی پرسته‌ی "خاین برۆ ده‌ری" توورپه‌ بووم، چونکه ئەم پرسته‌یه‌م له زمان که‌سانیکه‌وه بیست که تا وشه‌ی کورد ده‌بیستن جوین ده‌ده‌ن. ئا لیره‌وه پێیان ده‌لێم من واز ناهێنم، هه‌تا ئەوان بوونی راسته‌قینه‌ی کورد نه‌سه‌لمێن. من پێم وایه راست ئەو که‌سانه‌ بوون که ده‌سته‌واژه‌ی "برایه‌تی"یان پیششیل کرد و بوونه هۆی دا‌پرائیک له نیوان فره‌ه‌نگی هاو‌به‌شی ولاتی ئیمه. گه‌وره‌ترین چه‌کی گۆرانیبێرت گۆرانیبه‌یه‌که‌ی ته‌ی و من ئیزن ناهه‌م گۆرانیبه‌یه‌کانم ئاوه‌ها شرۆفه‌ بکه‌ن و مانای پێوه بلکێن... با وای دانێن که من بگوتبا‌یه گۆرانیبه‌یه‌که به زمانی ئیتالیا‌یی، یان عه‌ره‌بی، یان ئینگلیزی ده‌لێم، ئاخۆ ئەوکاتیش هه‌ر ئەو هه‌للایه ساز ده‌بوو؟... من هه‌میشه گۆرانیم بۆ خه‌لک گوتوه و له‌گه‌ل هه‌ر شتیک که له‌م ولاته‌دا پروی دا‌بیت و هێمای خراپه‌ بووبیت به ئاشکرا دژایه‌تیم کردوه. ئەو بوختان و سکالایه به بروای من هه‌ولتی هه‌ندیک که‌نالی ته‌له‌فیزیۆنییه که به شوین دۆزینه‌وه‌ی شتیک له رسته‌کانی مندان تا بیکه‌نه هه‌وینی زنجیره‌ فیلمیکی ته‌له‌فیزیۆنی... مۆسیقا زمانیکی جیهانیبه‌یه و هېچ گۆرانیبه‌یه‌ک ناتوانی خه‌لکی دنیا پۆلێنه‌ندی بکا و لیکیان هه‌لا‌وتی، ئەگه‌ر ئەو که‌سانه‌ی هېرشیان کرده سهر من، چهند چرکه‌یه‌ک گوێ بۆ وێژدانی خۆیان شل که‌ن و ده‌ست له‌م دا‌به‌شکردنه‌ی مرۆفه‌کان به "ئیمه" و "ئه‌وان" هه‌لگرن، کۆمه‌لگه‌یه‌کی پاکترمان ده‌بیت. من وه‌ک پیاویکی چل و دوو ساله‌ی خاوه‌ن دوو مندال که ته‌نیا له رێگه‌ی مۆسیقاوه ده‌ژیم له کاری خۆمدا پرۆفیشنال‌م و مالتیاتی‌ش ده‌ده‌م. داها‌تی سالانه‌م له سۆنگه‌ی ئەلبوومیک و چهند کۆنسیرتیکه‌وه دا‌بین ده‌که‌م و هېچ ده‌راماتیکی دیکه‌م نییه. من ئەرکیکی زۆرم له هه‌مبه‌ر

داهاتووی منداله کانم له سه ره و قهت ئیزن نادهم که سیتک بی حورمه تی به پیشه کهم بکات... ئەم شیوه روانینانه بو هونه ر ده بی نه مین. ده بی بواری هه ناسه دان بو هونه ر مه ند بره خسیت. من به و شتانه وه ده نگ هه لده برم که خه لک به ویره ویر له به ر خویانه وه ده یلین. ئیمه له م ولاته دا ده ژین و ئەگه ر راستیه کان بفامین ژیان و ولاتیکی ئاسوده و پیشکه وتوو ترمان ده بیت. ئەم دادگایه به به رپابوونی خوئی مه نتیق و قه زاوه تی عادیلانه ی پشتگوئی خستوه و هه موو یاساکانی دنیای پیشیل کردوه. منیش ئەم ولاته به جی دیلم که له ویدا به "شه ره لایسین" و "خاین" ناودیر کراوم...

پاش کوتایی هاتنی وته کانی کایا دادگا نو قمی بی دهنگی ده بیت. دوا ی پینج خوله ک پشوودان بریاری قه ده غه بوونی چوونه ده ره وه ی کایا له ولات هه لده وه شیته وه و پاشماوه ی دادپرسی بو ۱۶ ی حوزه برانی هه مان سال دواده خریت.

ئه حمه د کایا پاش چند رۆژ له دادگایی کردنی به مه به ستی سازدانی چند کۆنسیرتیک له ئه وروپا، تورکیا به جی دیلتیت. له تاراوگه سه دان هه زار کوردی لی کۆ ده بیتته وه و به جو شو خرۆشه وه گۆرانی "بیری ئاپۆمان کردوه" ده چریت.

دادگای ئەمنی نیشتمانی تورکیا به شیوه ی غیابی حوکمی ۱۰ سال زیندان بو کایا ده بریتته وه. بی ئاگا له وه ی که ئەو هونه ر مه نده مه زنه ئیتر قهت ناگه ریتته وه ئەو ولاته ی که هه موو هه ز و خولیاکانی له وینده ری پشکووتن.

۱۶ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۹ ته رمی ئه حمه د کایا له ناو ژووری هۆتیلتیکی پاریس دۆزرایه وه. هۆی مه رگی کوتوپر و گومانای کایا وه ستانی دل راگه یاندر. ته رمه که ی بردرایه ئارامستانی مه نشووری پیرلاشیز و بوو به هاومالی پۆل ئیلوار و یه لماز گۆنای و هیدایهت و مارسل پرۆست و دکتۆر قاسملوو... تاد

پیرلاشیز بوو به ژوانگه ی ژبانی پیاویک که گۆرانی وهک به زم و په زم سه به ر نه ده کرد و به لکیکی به رپر سیاریتی و ئەفراندنی هونه ری و چه کیک بو دژایه تی کردنی زولم و زۆری له قه له م دا.

کایا سه رجه م ۲۱ ئەلبوومی بلاوکرده وه، که نۆزده یان به ر له مه رگی و دووانیان پاش مه رگی و به یارمه تی

هاوسه ره که ی بلاو بوونه وه. ناوی هه ندیک ئەلبوومه کانی: مه گری بچکۆله ۱۹۸۵ دلته نگی غه مه کان ۱۹۸۵ ناوازی ئەوین ۱۹۸۶ ساتیتک دادیت ۱۹۸۶ دیوکراتی ماندوو ۱۹۸۶ (ئەم ئەلبوومه یه کیک له ناودارترین ئەلبوومه کانی کایا یه و هه ر به و هۆیه شه وه دواتر نازناوی دیوکراتی ماندووی لی نرا) هه سته راپه رین ۱۹۸۷ به ختیار ۱۹۹۰ شووره ی ئەوین ۱۹۹۰ تووشی ده ردی سه ر بووم ۱۹۹۱ لیم نزیک مه به وه، ده سووتیی ۱۹۹۱ نازار چه شتوو ۱۹۹۳ گۆرانیه کانم بو چیاکان ۱۹۹۴ تیم بگه ۱۹۹۵ په نگدانه وه ی ئەستیره له ئاودا ۱۹۹۶ به رانه ر یارونه یار ۱۹۹۸ خوایه مالتاوا ۲۰۰۱ (ئەم ئەلبوومه پاش مه رگی کایا بلاو بووه وه).

چەند گۆرانییەکی ئەحمەد کایا:

۱

ده رکه م لی والا که با هه لفرم
لیمگه ری با بیمه ریواری ریکه ی بی گه رانه وه
وازم لی بینه با وه خۆمه وه...

راوه ستان ریبازی بالنده کان نییه
ئه گه ر بمینمه وه پیناکه نم

ئه گه ر نه رۆم

به هار - به هه نگاوی شکۆفه کانیه وه - نایه وهک جارن
رۆژتیک له رۆژان به شه ققه ی بال
سه رتا پای نیشتمانه کهم ده پینوم و
گۆرانیه بی ناوونیشانه کانم
ده که ونه سه ر زاران.

۲

چۆکمان نه نوشتایه وه کاتیک
که وته شه پۆلی خوین هه نگامان
گریان نه بشوشتۆته وه هیشتا
به ستینی وشکی چاومان

گولله کان ترسان، به لام

ئیمه هه رگیز نه ترساین

ناخ، چ بلیم دایکی گولم

هه ر له مبه ر و له وه ر داین

يا مهره مپيک ئەم جارە
يانيش په تي سیداره

سەرچاوه:

(۱) دیوارها سخن نمی گویند، احمد کایا، یغما گلرویی،
انتشارات نگاه، ۱۳۸۶

(2) www.sanandajclub.cloob.com

(3) www.shafaaq.com

چ رۆژگارێکی په سته
مندالانیش سهرده پرین
میوه به کالی ده پرین
نیو دلمان له خوین پرین

يا مهره مپيک ئەم جارە
يانيش په تي سیداره

۳

نه تو تيم گه بيشتي، نه دیاره کر
به لام عاشقی ههردووکتانم
هه رکهس تاوا عاشق بیت
له رۆشستندا تهواو تیک ده شکیت

دلیم بی دهنگه خه لک له خه ودان
هه سهرهت ده کیشم تا تاویلکه دان

نه تو تيم گه بيشتي، نه دیاره کر
به لام نیوه م خوش ده ویت
نه یارم له گه ل ما نه بیرده ورییه کان
هه ر خۆم و بژاردنی کوتره ته و تلیسه کان

با لیتو بنیمه سهر چاوت
دلیم بی دهنگه خه لک له خه ودان

۴

سهرت دامه خه دیسان ئەی شاره جوانه کهم دیاره کر
رۆژتیک منیش دیمه وه لات جارێ شه ر ده کهم دیاره کر
له مه چه کتی مه هالینه بزگوری که وئ دیاره کر
رۆژتیک ئەم ناو ره هه ر کپ ده بی گه ر به وئ دیاره کر

مه لبه ندی تۆفان و برووسک، چاوت خه مگینه
دیاره کر

ئاگر ده گری له چیا کانت سبه ی ره نگینه دیاره کر
ژاکان گولی باغ دایکان دلیان برینداره دیاره کر
ده که و مه سهر که وشانت مه گری بوو نازاره دیاره کر
(ئه م گۆرانیه ی دوایی چه ند کوپله ی تریشی له گه له)